

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 9 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xaynazarov Baxromjon Baxtiyorovich</i> RIVOJLANGAN O'RTA ASRLARDA PIRENEY YARIM OROLIDAGI KORTESLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI O'RNI	10-14
<i>Azizbek Xolliyev</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA ROSSIYA TOG'-KON SANOATIDA BRITANIYA SARMOYASINING TUTGAN O'RNI	15-20
<i>Mahkamov Abdiqayum Mahkamovich</i> SUDYALAR OLIY KENGASHINING SUDYALAR KORPUSINI SHAKLLANTIRISHDA TUTGAN O'RNI (TARIXIY TAHLIL)	21-25
<i>Eshimov Shaxridin Xujayorovich</i> SUD – HUQUQ TIZIMIDAGI TARG'IBOTCHILIK FAOLIYATI VA MA'NAVIY – MA'RIFIY ISHLAR (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	26-31
<i>Намазова Умида Нормурадовна</i> ИЛК ЎРТА АСРЛАР СУҒДДА НИКОҲ: ШАКЛЛАНИШИ, ТАРИХИЙ ИЛДИЗЛАРИ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ	32-41
<i>Самадов Искандар Исмамович</i> ХОРАЗМ ХАЛҚ СОВЕТ РЕСПУБЛИКАСИ (ХХСР)ДА ЕР-СУВ МАСАЛАСИ	42-48
<i>Rustamova Madina Musoqulovna</i> SAMARQAND VILOYATI XOTIN-QIZLARNING ILM-FAN, TA'LIM VA INNOVATSIYALARGA QO'SHGAN HISSASI	49-56
<i>Jiyanbekova Sharofat Abdikaharovna</i> SOVET DAVRIDA KITOB TAQIQLARIGA NISBATAN O'ZIGA XOS SENZURA AMALIYOTLARI...	57-64
<i>Tursunov Javlonbek Akrom o'g'li</i> MUQADDAS QADAMJOLAR. SAMARQAND SHAHRINING TARIXIY TOPONOMIYASINING MUHIM TARKIBIY QISMI	65-68

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Tolipova Baxtigul</i> MAMLAKAT OZIQ-OVQAT SANOATIGA YO'NALTIRILGAN INVESTISIYALARNING EKONOMETRIK TAHLILI	69-77
<i>Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PUL-KREDIT SIYOSATI KO'RSATKICHLARI TAHLILI	78-83
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич, Хасанова Руфина Раисовна</i> ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	84-96
<i>Meliyeva Nargiza Eshboyevna</i> INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA RIVOJLANGAN DAVLATLARING TAJRIBASI	97-104

<i>Исраилов Рустам Ибрагимович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	105-109
<i>Jumaniyazov Inomjon To'raevich</i> APPLICATION OF ESG PRINCIPLES IN THE ACTIVITIES OF SOVEREIGN INVESTMENT FUNDS	110-120
<i>Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li</i> MINTAQAVIY MEHNAT BOZORIDAGI ISHCHI KUCHIGA TALAB VA TAKLIFNI ISTIQBOLLASHTIRISH YO'LLARI	121-129
<i>Mirxamidova Zahinabonu Mirxamid qizi</i> ROBOTLASHTIRISH DAVRIDA MEHNAT BOZORINING O'ZGARISHI: TO'RTINCHI SANOAT INQILOBI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI.....	130-138
<i>Kalbayev Muratbay Aytbaevich</i> AYLANMA MABLAG'LARNI TAHLIL QILISH METODOLOGIYASI	139-144
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Ernazarova Yorqinoy Ollaberganovna</i> RIVOJLANGAN DAVLATLARDA KADRLAR XIZMATINI TASHKIL ETISH: ODOB-AXLOQ QOIDALARI VA KASBIY MADANIYAT TALABLARIGA RIOYA ETILISHINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI	145-155
<i>Ahrorova Shahlo O'rinboyevna</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY QADRIYATLARNING TAKOMILLASHUVI JARAYONI	156-161
<i>Рахманов Баҳодир</i> АЛИШЕР НАВОЙИ КОМИЛ ИНСОН КОНСЕПСИЯСИДА СИНЕРГЕТИК ҲОЯЛАР ИНЪИКОСИ	162-170
<i>Нуралиева Насиба Ахмадқуловна</i> ЖАДИД МУТАФАККИРЛАРИ ИЖОДИДА ТАРБИЯГА ОИД ҚАРАШЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	171-176
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Fayzulloev Otabek Muhammadovich</i> KATTALAR FOLKLORINING TARKIBIY QISMI – BOLALAR FOLKLORI HAQIDA.....	177-184
<i>Тоқимбетова Гулбахор Абатбаевна</i> ЎЗБЕК-ҚОРАҚАЛПОҚ АДАБИЁТШУНОСЛИГИДА ИРФОНИЙ ОБРАЗЛАР	185-190
<i>Yusupova Sadokat Alijon qizi</i> “BOBURNOMA”NING YAPONIYADA O'RGANILISHI	191-197
<i>Xudoyberdiyeva Gulmira Allaberdi qizi</i> JAHON TILSHUNOSLIGIDA POLISEMIYA HODISASIGA LINGVISTIK YONDASHUV (RUS VA INGLIZ TILSHUNOSLIGI MISOLIDA)	198-201
<i>Tangriyev Valisher Azamovich</i> SOMATIK IFODALAR ORQALI BERILGAN PARALINGVISTIK VOSITALARNING QIYOSIY TADQIQI: “ANOR” HIKOYASI MISOLIDA	202-206

<i>Abulova Zilola Azimovna</i> INGLIZ AFORIZMLARINING TARKIBIDA BIR JUMLA HAMDA QO'SHMA GAPLAR BILAN IFODALANGAN AFORIZMLAR XUSUSIYATLARI	207-201
<i>Qurbonova Dilnoza Olimovna</i> TYPES AND FUNCTIONS OF ADVERTISEMENT IN ENGLISH AND UZBEK.....	210-216
<i>Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi</i> ASQAR MAHKAM IJODIDA BUVI OBRAZINING O'ZIGA XOSLIGI	217-221
<i>Babajanova Aziza Rustamovna</i> ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATIDA BAHOR MAVZUSINING BADIY TALQINI	222-227
<i>Khursanova Laylo Bakhtiyarovna</i> REPRESENTATION OF THE CONCEPT OF "PATIENCE" IN SPECIAL ENGLISH DICTIONARIES	228-232
<i>Diyorova Mohlaroyim Xamza qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA SIFAT SO'Z TURKUMI TADQIQI	233-238
<i>Samadova Visola Baxtiyor qizi</i> INGLIZ, O'ZBEK VA RUS TILLARIDA ANTONIM KOMPONENTLI FE'L FRAZEOLGIK BIRLIKRLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI	239-242
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Tўлаганова Гулчехра Захитовна, Гофурова Дилафруз Мурод қизи</i> АЁЛЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШНИ РЕЖАЛАШТИРИШ, ЮЗАГА КЕЛАДИГАН ТЕРГОВ ВАЗИЯТЛАРИ ВА ВЕРСИЯЛАРНИ ИЛГАРИ СУРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	243-252
<i>Tosheva Maftuna Anvar qizi</i> INSON A'ZOLARI VA TO'QIMALARINING TRANSPLANTATSIYASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLAR	253-262
<i>Ikramov Sherzod Raximdjanyovich</i> VOYAGA YETMAGAN SHAXSLARNI MODDIY TA'MINLASHDAN BO'YIN TOVLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	263-266
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Tohirova Mohigul Umir qizi</i> KO'RISHDA NUQSONI BOR SHAXSLARNING IJTIMOY UMIDSIZLIK DARAJASINI PSIXOLOGIK O'RGANISH. (L.I.VASSERMANNING "IJTIMOY FRUSTRATSIYA (UMIDSIZLIK) DARAJASINI DIAGNOSTIKA QILISH METODOLOGIYASI" ASOSIDA)	267-274
<i>Nasriddinov Dadaxon Komiljonovich</i> OLIY HARBIY TA'LIMDA FIZIKA O'QITISH SAMARADORLIGINI MOBIL ILOVALAR VA ROBOTOTEXNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN OLIB BORILGAN PEDAGOGIK TAJRIBASINOV ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI	275-281
<i>Xojaniyazova Inkar Jumanazarovna</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA DIDAKTIK MATERIALLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH MASALALARI	282-292
<i>Ashurova Marhabo Sayfulloyevna</i> BUXORO JADIDLARI VA YANGI USUL MAKTABLARIDA O'QITISH IMKONIYATLARI	293-301

<i>Алимова Нигора Исраиловна</i> ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ И ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ, НАХОДЯЩИХСЯ НА ДЛИТЕЛЬНОМ ЛЕЧЕНИИ	302-308
<i>Matajonova Gulnoza Karimovna</i> IJTIMOIY FANLARNI TEXNIKA YO'NALISHI TALABALARIGA O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	309-313
<i>Axmadjanova Madina Maxmudjon qizi</i> GRAMMATIK MINIMUM VA UNI O'QITISH METODLARI	314-319
<i>Norboyev Zafar Abdumuminovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA CEFR ME'ZONLARI ASOSIDA YANGI AVLOD DARSLIKLARINI YARATISH TEXNOLOGIYALARI	320-323
<i>Axmedova Zuxraxon Tulyanbayevna</i> QO'L TO'PI O'YININING JISMONIY JIHATDAN O'QUVCHILARNING O'QISHNI TUSHUNISHLARIGA TA'SIRI	324-329
<i>Юсупова Заррина Курбоновна</i> УНИКАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ И ВЫЗОВЫ В РАЗВИТИИ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ	330-334
<i>Ravshanova Xafiza Komilovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY ASOSLARI	335-340
<i>Nurbayeva Xolniso Uralovna</i> GENDER STREOTIPLAR GENDER MADANIYATNING TARKIBIY QISMI SIFATIDA	341-345
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TIZIMLI FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH MUHIM PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	346-351
<i>Mustayeva Guliston Bo'riboyevna</i> TIBBIY TA'LIMDA AKS ETTIRISH AMALIYOTINING AHAMIYATI: UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHGA KO'MAKLASHISH	348-356
<i>Ahmedbekova Maxpuzaxon</i> TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILAR BILIMINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK VA INNOVATSION JIHLTLARI	357-362
<i>Utkirov Abbos Meyliyevich</i> ARTIFICIAL INTELLIGENCE IMPACT ON HIGHER EDUCATION QUALITY AND EFFICIENCY	363-388
<i>Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi</i> BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARIDA MATEMATIKA FANI ORQALI TANQIDIY-TAHLILIIY HAMDA MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	389-393
<i>Maxliyo Qalandarova</i> UMUMTA'LIM MAK'TABLARIDA MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCILARNING MOLIIYAVIIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH SHAKLLARI VA USULLARI.....	394-399

Received: 30 August 2024
Accepted: 5 September 2024
Published: 15 September 2024

Article / Original Paper

THE INDIVIDUALITY OF THE GRANDMOTHER'S IMAGE IN THE CREATION OF ASKAR MAKHAM

Kuljanova Tulganoy Shodiyar kizi

Samarkand State University, 1st year foundation doctoral student
valiyevsaidahmad6@gmail.com

Abstract. In this article, Askar Mahkam's poetry is analyzed. The artist's skill in revealing the image of the grandmother, the interpretation of enlightened-mystical ideas in harmony with the classical traditions in contemporary poetry are highlighted. Brief comments about traditionalism and new views of the poet's poetry are given.

Key words: Grandmother, Motherland, religion, zikr, mother, enlightenment, mysticism.

ASQAR MAHKAM IJODIDA BUVI OBRAZINING O'ZIGA XOSLIGI

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

Samarqand davlat universiteti, 1-kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Asqar Mahkam she'riyati poetik tahlilga tortilgan. Buvi obrazini ochib berishda ijodkor mahorati, hozirgi zamon she'riyatida mumtoz an'analarga hamohang ma'rifiy- tasavvufiy g'oyalar talqini yoritilgan. Shoir she'riyatiga xos an'anaviylik va yangicha qarashlar haqida qisqacha mulohazalar berilgan.

Kalit so'zlar: Buvi, Vatan, tariqat, zikr, ona, ma'rifat, tasavvuf.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I9Y2024N30>

Hozirgi zamon she'riyati mavzu va tasvir ko'lamining rang-barangligi bilan ajralib turadi. Har bir ijodkor mavjud adabiy tamoyillarga asoslangan holda o'z so'zini aytadi, o'z qarashlarini ifodalaydi. Har bir shoir o'ziga xos tasvirlash uslubi va so'z qo'llash mahoratiga ega. Adabiy jarayonda uslublar, yo'llar turli xil, lekin adabiyotning maqsadi bitta – inson qalbini taftish qilish, tarbiyalash. Ijod ahli barcha davrlarda shaxs sifatida o'z qarashlarini, inson sifatida o'z ruhiyatini so'z orqali bayon etib kelgan. Ijodkor lirik qahramon qalbini taftish qilar ekan uning botiniy olamini tasvirlashda shakl va mavzu yangilanishlari bilan bir qatorda an'anaviy motivlarga murojaat qiladi. O'zbek zamonaviy she'riyatining poydevorini mumtozona ruh tashkil qiladi. Bu islomiy ruhiyat negizida ma'rifat g'oyasi yotadi. Bu g'oyalar ma'lum bir davrga xos birlik sifatida emas, turli davrlarda turli tafakkurlarda turlicha talqinlarda yoritilib, yangilanib boruvchi mayoq kabidir. Hozirgi zamon she'riyatida an'ana va novatorlik masalasini shoir Asqar Mahkam ijodi misolida tahlil qilishni maqsad qildik.

Asqar Mahkam ijodi va shaxsiyatini yaqindan tanigan ko'pgina adabiyotshunoslar uni "Qattiq iymon shoiri", "Osmonga talpingan shoir" kabi o'ziga mos ta'riflar bilan esga oladi. Asqar

Mahkam she'riyatiga oshno kitobxon uni o'zligini izlab yo'lga otlangan musofir sifatida tasavvur qiladi. Shoirning ishqqa to'la qalbi, uyg'oq ruhiyatining sadolari ikki qutb orasida yashayotgan odamlarni bir zum xushyorlikka chorlaydi. Zohirot va botinot haqida tafakkur qilishga undaydi.

Adabiyotshunos olim Shavkat Hasanov: "Bir xil shoirlar ilk she'rlaridanoq yara otib ko'zga tashlanadi. Asqar Mahkam bunday emas.",- deya e'tirof etadi. Haqiqatdan shoir mansab-u unvonlarga, muxlislar-u chapaklarga uchmadi. Bir she'rida bularni "temir hashamat" deya malomat qildi. Mashhurlik pillopoyalarida emas, haqni istab yo'lga otlanganlar izidan yurishni afzal bildi.

Har qanday ijod ahli o'z tafakkur chegaralarigacha bo'lgan maydonda ot sura oladi. Albatta bu jarayonda shoir shaxsiyati ham ahamiyatlidir. Biror shoir ijodini tahlil qilishga bel bog'lagan kitobxon albatta ijodkor bosib o'tgan hayot yo'li haqida ma'lum bir tushunchalarga ega bo'lishi lozim. Haqiqiy shoir birovdan eshitganini emas, o'zi anglab ulgurgan haqiqatlarni yozishi lozim. Xurshid Davron ijodkor shaxsiyati haqida to'xtalib shunday deydi: "...Uning she'rlarida aks etgan alamli ohang va qora rang shoirning fojiali, og'ir kechgan bolaligining ta'sirida namoyon bo'ladi...Asqar umrining oxirigacha fojiali bolaligi ta'qibidan qutula olmadi. U eng shodon lahzalarni tasvirlaganda ham o'sha qora kunlarni eslamasdan o'tolmasdi..."[2;10-b.]

Ona haqida kuylamagan ijodkor ahli bo'lmasa kerak. Asqar Mahkam ham ona timsolida buvisini ko'rdi. Chunki shoir uch yoshida buvisi qo'lida qoladi. Shu boisdan Asqar Mahkam vatan ta'rifida Kofirnihonni, ona obrazida esa mehribon buvisini tasavvur qildi va qalbidagi samimiy muhabbatini shu ikki obrazga qaratdi.

Shoirning "Qora ro'mol" nomli she'riy to'plami qaysidir ma'noda shoirning buvisiga bag'ishlab yozilgan dil izhorlaridir. Ijodkor buvisi haqida so'zlarkan, sirlari-yu dardlarini to'kib socha oluvchi go'shasi- Kofirnihon xotiralarini esga oladi. Ijodkor bu xotiralarini butun umr unutmadi. Zohiriy mehridan tortib botiniy olamining tub-tubigacha bolalik xotiralarini qora bo'yoqlarda so'zga ko'chirdi. Bir she'rida buvisi haqida eslab shunday deydi:

O'zi yer chopardi, o'zi ekardi,
nevara tashvishi, besh mahal namoz.
G'am oshib ketganda nos ham chekardi.
Qo'shnilar goh yarash, gohida aroz.[1;19-b.]

Ushbu she'rda shoir shaxsiyatiga oid voqelik tasviri berilgan bo'lib, bu o'rinda ijodkorning ona siymosiga xos qarashlari to'rt nafar yetim nevaralarini boqish uchun o'zini fido qilgan bir mushtipar ona- buvi obrazi orqali ifodalanmoqda. Jumlada buvi hayot tashvishlaridan toliqqan, g'am yukidan qaddi bukilgan, lekin iymoni tirik inson sifatida tasvirlanadi. Shu sababli shoir ko'p o'rinlarda buvisini avliyo darajasiga ko'taradi.

Hozirgi zamon she'riyatiga xos xususiyatlardan biri shakliy rang-barangliklar asosida mohiyatni aks ettirishdan iborat. Badiiy asar shakli ijodkorning o'ziga xosligini, kitobxonga ta'sir etish darajasini, janriy xususiyatini belgilab beradi. "Buvimga maktub" she'ri ham zamonaviy she'riyatga xos erkin vaznida yozilgan bo'lib, yengil o'qiladi. G'arb adabiyotiga xos tasvirlash usulidan foydalangan. Shoir dastlab buvisidan hol-ahvolini so'raydi.

Buviginam,
bormisan omon?
Omonmisan

namchil tonglarda?
Oyoqlaring og'irimi hamon
Mo'risimon nomozshomlarda?[1;20-b.]

Keyingi misralarda buvisiga murojaat asnosida tug'ilib-o'sgan go'shasiga bo'lgan muhabbatini ham tasvirlab boradi. Shoir hayolida shovqin to'la hayotdan olis qishlog'ining tuniga sayr qiladi. Itlar akillagan, salqin ko'chalari-yu, osmon to'la yulduzlar, loysuvoq tomli uylarni she'rga ko'chiradi.

Itlar uzoq-uzoq akillar
dalalarning
namxush bag'rida
yulduzlarning nuri charsillar
loysuvoq tom somonlarida [1;20-b.]

Odatda shoirlar onani tilga olarkan, bor iqtidorini namoyon etishga harakat qiladi. Asqar Mahkam ham butun mahoratini buvisi va vatanini kuylash uchun sarfladi. Buvisidan so'z ocharkan, Kofirnihon albatta bor. E'tiborlisi, shoirning Vatan va onaga bo'lgan muhabbati bir va bu keyingi avlodlar uchun haq ibratdir.

Bu haqida shoir "Nasiba" she'rida o'z tilidan bayon qiladi:
Men bilaman, nimadir Vatan,
Vatan!... mening tanam bag'rida
yashayotir bir kampir-dardmand...[1;30-b]
Yana bir o'rinda
Men bilaman, nimadir vatan,
u o'xshaydi sening sochingga...[1;31-b.]

Shoir buvisi va u yashaydigan go'shani bir butunlik deb tasavvur qiladi. She'r so'ngida buvisini kuyib-kuyib ado bo'lgan oyga ramzlaydi.

Yana bir she'rida shoir buvisi bilan Vatan haqida suhbat quradi. An'anaviy tasvir orqali inson ichki ruhiyatiga ta'sir o'tkazadi. Bu diologik suhbatda shoir buvisiga va buvisi orqali yerga, suvga tog'ga murojaat qiladi. Ulardan "Vatan nima?" deya so'raydi.

Bibi ena, Vatan nima?
Vatan nima, enajon?
Yerdan so'ra, yer aytadi,
Men ne bilam, bolam-a,...
...Yerga aytdim, Yerim dedim
Vatan nedur, javob ber,
Yerim dedi Bibi kampir,
Bibi kampir, Vatandir...[1;40-b.]

Shoir vatanini xuddi buvisi kabi sevdi. Qalbidagi eng pok tuyg'ularini faqatgina buvisiga-vataniga ayta oldi. Ulardan olisda yashash bu muhabbatga zarracha zarar bermadi.

She'riyatida ma'rifiy- tasavvufiy qarashlar yetakchi bo'lgan shoir tasavvufiy tushunchalarni mumtoz an'analarga tayangan holda qo'lladi va shu o'rinda o'z badiiy tafakkuri orqali yangicha ruh bera oldi. Ijodkorning "Duo" she'rida uning buvisi-oddiy qishloq kampiri-mushtipar onaning subhidamgacha qilgan duolari haqida.

Xudoyimning g'arib go'shalarida
Terak yafrog'ida sirg'alar nurlar

Asta titroq turar daraxt jismida
 So'ngra shamollarga bag'rini berib
 Beshik kabi qalqar subhidamgacha [1;416-b.]

Shoir buvisining keksaygan jismini anchagina umrini yashab qo'ygan daraxtga o'xshatmoqda. Buvining Allohga iltijo qilayotgan holatini daraxtning shamol og'ushida sarxush tebranishiga o'xshatmoqda. Onaning duosi faqat farzandi uchun bo'ladi va bu mustajobdir. Xuddi Allohning xos qullari- valiylar duosi kabi. Bu yerda shoir g'arib go'sha [xilvat], terak yafrog'ida sirg'alayotgan nur [tun] kabi tasviriy ifodalardan foydalangan. Buvining ibodat chog'idagi harakatlarini beshikning qalqishiga o'xshatmoqda. Keyingi misralarda ona duosining makon va vaqt tanlamasligi, farzandi qayerda bo'lsa ham unga ruhan madad bo'lishiga urg'u berilgan.

Olis-olislarda shoir bolangning
 Boshlaridan kechgan savdoni haydab
 Duo qilganingda yig'i aralash
 Ruhlar kirib kelar og'och eshikdan [1;416-b.]

Shoir ona duosining kuchi, darajasi haqida so'zlarkan, uni o'tkirlig-u keskirlikda tanho davlat-u qudratga o'xshatadi:

Bilaman bu duo toshlarni teshar
 Bilaman bu duo keskir qilichdan...
 Sening davlating shu
 Qudrating ham shu...[1;417-b.]

Ijodkor qalbida yastanib yotgan armonlarini dardli og'riqlarini so'z orqali ifodalashga harakat qiladi. Buvisi oldidagi ado etilishi kerak bo'lgan farzandlik burchini to'kis qilolmaganligidan afsus nadomat chekadi.

Sendan olislarda
 diydoringga zor
 xoki poying bo'lib yashay olmagan
 bemuruvvat bolang
 beqadr bolang
 umrin qog'ozlarga aylagan qurbon... [1;419-b.]

deya o'zining shoirlik qismati yozilgan taqdiridan so'zlaydi. She'r so'ngida shoir buvisidan rozilik so'raydi buvisiga musofirim, dunyoligim, oxiratim deya tashbehli murojaat qiladi.

Shoirning "Dovdir shamol ohlar- sig'indi" nomli she'rida ham so'fiyona qarashlar ifodalangan. She'rning g'oyasi "*Zikr qilar- tun, tuproq, buvim*" misralari orqali oydinlashadi. Shoir o'ziga xos tasvir orqali buvisining shaxsiyatini so'zlab o'tadi. Misrada zikr kalimasi shoirning tasavvufiy qarashlarini ifodalab keladi.

Zikr – Allohni esga olish bo'lib, tasavvuf ahli buni Qur'oni Karimning "Allohni zikr qilish bilan qalblar orom olur" [13;28]oyati bilan bog'laydilar Aytishlaricha, butun borliq Allohni zikri bilan mavjud. Shoir bu o'rinda shunga ishora qilmoqda va buvisini ham mudom zikr qiluvchilardan deya e'tirof etmoqda.

Xulosa qilib aytganda Asqar Mahkam she'riyatida buvi asosiy obrazga aylangan. Buni quyidagi jihatlarida kuzatish mumkin:

Birinchidan, shoir buvisini tasvirlash asnosida olis bolaligi va qishlog'ini esga oladi, kitobxonni o'z ahvolidan, shaxsiyatidan xabardor qilib boradi;

Ikkinchidan, Ona siymosida buvi obrazini ko'rdi va adabiyotda o'ziga xos burulish yasadi;

Uchinchidan, "Buvi -Vatan" birliklariga bir xil vazifa yukladi, turli ramziy tasvirlar va o'xshatishlar orqali bir ma'noda qo'lladi;

To'rtinchidan, shoir an'anaviy izdoshlik orqali ma'rifiy- tasavvufiy g'oyalarga murojaat qildi. U tariqatda komillikka erishgan valiylarga xos jihatlarni buvisida topdi. Uni valiya sifatida e'tirof etdi.

Beshinchidan, shoir ijodida an'anaviy izdoshlik va o'ziga xos novatorlik jihatlari buvi obrazi orqali tahlilga tortildi.

Qisqacha aytganda, Asqar Mahkam o'zi uchun emas, o'zligi uchun ijod qilgan shoirlardandir. U kuylagan so'z insonlarni yaxshilikka undovchi, haqiqatga yetaklovchi bir ohang kabi yangraydi va bu ohang adabiyotda ham o'z notasiga ega bo'ladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. A. Mahkam. Haq.–Dushanbe.: "Adib", 1998, 551–b.
2. A. Mahkam. Vahdat kuyi.–Toshkent.: "Nurafshon business", 2021, 366–b.
3. Badiiy adabiyot va tasavvuf timsollari.–Toshkent, 2010
4. Usmonov I., Olimov S. va boshqalar. Tasavvuf atamallari,-Toshkent.: Movaraunnahr, 2015, 360-b.
5. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Qur'oni karim ma'nolarining tarjima va tafsiri. –Toshkent.: "Islom universiteti nashriyot-matbaa uyi",2014, 617–b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).